

Sygn. akt I C 537/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Przemysław Jagosz

Protokolant st. sekr. sąd. Edyta Smolińska-Kasza

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2016 r., w Olsztynie, na rozprawie,

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa – (...) w O.**

przeciwko

1) małoletniemu M. P.,

2) G. P. (1) i I. P. (1),

3) G. P. (1)

o uznanie czynności prawnych za bezskuteczne

I. uznaje za bezskuteczne względem powoda:

a) **umowę darowizny zawartą dnia 11 marca 2014 r. przed notariuszem T. Z. (rep. A (...)), na mocy której R. P. (1) darowała pozwanemu małoletniemu M. P. własność nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., złożonej z działek (...) wraz z naniesieniami budowlanymi, która to nieruchomość w wyniku tej czynności została odłączona z dotychczasowej księgi wieczystej o nr (...) i ustanowiono dla niej księgę wieczystą nr (...) (Sądu Rejonowego w Olsztynie),**

b) **umowę dożywocia zawartą dnia 11 marca 2014 r. przed notariuszem T. Z. (rep. A (...)), na mocy której R. P. (1) przeniosła na pozwanego G. P. (1) własność nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącej działkę (...), wraz ze znajdującymi się na niej naniesieniami budowlanymi (księga wieczysta nr (...) Sądu Rejonowego w Olsztynie);**

c) **umowę darowizny zawartą dnia 2 czerwca 2014 r. przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której pozwany G. P. (1) darował pozwanej I. P. (1) udział wynoszący 1/2 we własności nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącej działkę (...), wraz ze znajdującymi się na niej naniesieniami budowlanymi (księga wieczysta nr (...) Sądu Rejonowego w Olsztynie);**

d) **umowę darowizny zawartą dnia 25 marca 2014 r. przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której R. P. (1) darowała pozwanemu G. P. (1) własność nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., o pow. 1,7965 ha, składającej się z działek: (...) (księga wieczysta nr (...) Sądu Rejonowego w Olsztynie) oraz udział wynoszący 11/68 części w niezabudowanej nieruchomości składającej się z działek: (...) o łącznej powierzchni 1,1955 ha (księga wieczysta nr (...) Sądu Rejonowego w Olsztynie),**

celem ochrony wierzytelności powoda w stosunku do R. P. (1) z tytułu:

- podatku dochodowego od osób fizycznych za rok 2009, powiększonego o odsetki od zaległości podatkowych i koszty egzekucyjne, objęte tytułem wykonawczym SM (...) z dnia 20 marca 2015 r.,

- podatku od towarów i usług za czerwiec, sierpień, wrzesień i grudzień 2009 roku oraz styczeń-październik i grudzień 2010 roku, powiększonego o odsetki od zaległości podatkowych oraz koszty upomnienia i koszty egzekucyjne, objęte tytułami wykonawczymi SM (...) z dnia 12 września 2014 r., SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...) i SM (...) z 27 maja 2015 r.;

II. **odstępuje od obciążania pozwanych kosztami procesu na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;**

III. **odstępuje od obciążania pozwanych nieuiszczonymi kosztami sądowymi.**

sygn. akt I C 537/16

UZASADNIENIE

Skarb Państwa – (...) w O. w trzech sprawach, połączonych do wspólnego rozpoznania, żądał:

1) uznania za bezskuteczną umowy darowizny zawartej dnia 25 marca 2014 roku przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której R. P. (1) darowała pozwanemu **G. P. (1)** nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O., o pow. 1,7965 ha, składającą się z działek: (...), dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz udział wynoszący 11/68 części w niezabudowanej nieruchomości składającej się z działek: (...) o łącznej powierzchni 1,1955 ha, dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...),

2) uznania za bezskuteczną umowy dożywocia zawartej dnia 11 marca 2014 roku przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której R. P. (1) przeniosła na pozwanego **G. P. (1)** własność nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącej działkę (...), wraz ze znajdującymi się na niej naniesieniami budowlanymi, dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...),

3) uznania za bezskuteczną umowy darowizny zawartej dnia 2 czerwca 2014 roku przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której pozwany **G. P. (1)** darował pozwanej **I. P. (1)** udział wynoszący 1/2 we własności nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O., o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącej działkę (...), wraz ze znajdującymi się na niej naniesieniami budowlanymi, dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...),

4) uznania za bezskuteczną umowy darowizny zawartej dnia 11 marca 2014 roku przed notariuszem T. Z. (rep. A nr (...)), na mocy której R. P. (1) darowała pozwanemu małoletniemu **M. P.** nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O., złożoną z działek (...) wraz z naniesieniami budowlanymi, objętą księgą wieczystą nr (...), która to nieruchomość w wyniku tej czynności została odłączona z dotychczasowej księgi wieczystej i dla której ustanowiono nową księgę wieczystą nr (...),

celem ochrony wierzytelności powoda w stosunku do R. P. (1) z tytułu:

- podatku dochodowego od osób fizycznych za rok 2009, powiększonego o odsetki od zaległości podatkowych i koszty egzekucyjne, objęte tytułem wykonawczym SM (...) z dnia 20 marca 2015 roku,

- podatku od towarów i usług za czerwiec, sierpień, wrzesień i grudzień 2009 roku oraz styczeń-październik i grudzień 2010 roku, powiększonego o odsetki od zaległości podatkowych oraz koszty upomnienia i koszty egzekucyjne, objęte

tytułami wykonawczymi SM (...) z dnia 12 września 2014 roku, SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...) i SM (...) z 27 maja 2015 roku.

W uzasadnieniu powód wskazał, że jest wierzycielem R. P. (1) z tytułu zobowiązań podatkowych. Egzekucja wierzytelności nie przyniosła dotychczas rezultatu. Czynności objęte pozwem zostały dokonane z osobami najbliższymi i bezpłatnie, a w wyniku zbycia nieruchomości, które mogłyby posłużyć spłacie długów, dłużniczka stała się niewypłacalna z pokrzywdzeniem wierzyciela.

Pozwani **G. P. (1)** i **I. P. (1)** wnieśli o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu podnieśli, że:

a) nie mieli świadomości istnienia zobowiązań R. P. (1), ani tego, że działała lub może działać z pokrzywdzeniem wierzyciela, zaś do daty darowizny dłużniczka wspomagała inne swoje dzieci z pominięciem **G. P. (1)**,

b) dłużniczka nie miała świadomości działania z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela, albowiem nie wiedziała o ciężących na niej zobowiązaniach podatkowych,

c) umowa dożywocia zawarta dnia 11.03.2014 r., na mocy której R. P. (1) przeniosła na pozwanego **G. P. (1)** własność nieruchomości, stanowiącą działkę (...), wraz ze znajdującymi się na niej naniesieniami budowlanymi, dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), była umową odpłatną, a pozwana **I. P. (1)**, która uzyskała udział w prawie własności tej nieruchomości, na mocy umowy darowizny z 2.06.2014 r., obciążonej prawem dożywocia, również jest zobowiązana z tytułu tego prawa,

d) pozwani **G. P. (1)** i **I. P. (1)** nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego z dłużniczką,

e) pozwany **G. P. (1)** sam posiada zobowiązania podatkowe względem powoda, zaś otrzymany majątek umożliwia mu ich spłatę.

(odpowiedź na pozew k. 240 i nast., k. 375 i nast.)

Pozwany **M. P.** (reprezentowany przez rodziców A. i I. P. (2)) wniósł o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu podniesiono, że przedstawiciele ustawowi małoletniego pozwanego nie mieli świadomości, że dłużniczka działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, nie zamieszkiwali razem z dłużniczką i sami budowali dom, w którym mieszkają, wobec czego uwzględnieniu powództwa stoją na przeszkodzie zasady współżycia społecznego.

(protokół rozprawy za adnot. k. 827-830, wnioszek k. 762 i nast.)

Sąd ustalił, co następuje:

R. P. (1) jest dłużniczką powoda z tytułu zaległości podatkowych w podatku od towarów i usług za:

- czerwiec, sierpień, wrzesień i grudzień 2009 r., określonych decyzją (...) w O. z dnia 12 maja 2014 roku, znak(...), która została utrzymana w mocy decyzją(...)w O. z dnia 11 sierpnia 2014 roku, znak (...),

- styczeń-październik i grudzień 2010 r., określone decyzją (...) w O. z dnia 30 kwietnia 2015 roku, znak(...).

Jej zadłużenie z tego tytułu na dzień 19 czerwca 2015 roku wynosiło 263.657,00 zł, w tym kwota główna - 166 616,00 zł i odsetki - 97 041,00 zł.

Ponadto R. P. (1) posiada zaległość z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych za 2009 r., określoną decyzją (...) w O. z dnia 4 grudnia 2014 roku, znak(...), która została utrzymana w mocy decyzją (...)w O. z dnia 5 marca 2015 roku, znak (...). Zadłużenie z tego tytułu na dzień 19.06.2015 r. wyniosło 98.498,00 zł w tym należność główna to 62 007,00 zł i odsetki 36 491,00 zł.

Koszty egzekucyjne związane dochodzeniem wyżej wymienionych zaległości wynoszą 19 343,09 zł.

Powyższe zaległości zostały objęte tytułami wykonawczymi: SM (...) z dnia 20 marca 2015 r. oraz SM (...) z dnia 12 września 2014 r., SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...) i SM (...) z 27 maja 2015 r.

Wynikają one z tego, że w 2009 r. R. P. (1) zawarła siedem transakcji sprzedaży 8 działek i udziału 8/68 w działkach, natomiast w 2010 r. czternaście transakcji sprzedaży 14 działek i udziału 13/68 w działkach, od których to czynności nie opłaciła należnego podatku.

(bezsporne, decyzja (...) w O. z dnia 12.05.2014 r. znak (...), decyzja (...)w O. z dnia 11.08.2014 r., znak (...),decyzja (...) w O. z dnia 30.04.2015 r., znak (...),decyzja (...) w O. z dnia 4.12.2014 r. znak(...), decyzja (...)w O. z dnia 5.03.2015 r., znak (...), tytuły wykonawcze: (...) z dnia 20.03.2015 r., (...) z dnia 12.09.2014 r., (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...) i (...) z 27.05.2015 r., lista zaległości w podatku VAT z dnia 19.06.2015 r., lista zaległości w podatku PIT z dnia 19.06.2015 r., stan zaległości zobowiązanego na dzień 19.06.2015 r. – dołączone do pozwów).

Powód prowadził w stosunku do dłużniczki postępowanie egzekucyjne, jednak podejmowane dotychczas czynności nie doprowadziły do zaspokojenia objętych pozwem wierzytelności.

(bezsporne, wykaz zaległości z kartą kontową k. 822-825)

Postępowanie podatkowe w sprawie określenia podatku od towarów i usług za 2009 r. zostało wszczęte postanowieniem (...) w O. z dnia 5 lutego 2014 r., doręczonym dłużniczce w dniu 7 lutego 2014 r.

W dniu 7 marca 2014 r. dłużniczka udzieliła doradcy podatkowemu B. D. pełnomocnictwa do reprezentowania jej przed organami podatkowymi, Wojewódzkim Sądem Administracyjnym i Naczelny Sąd Administracyjny w sprawie tego podatku. Pełnomocnik ten zapoznał się z aktami postępowania podatkowego w dniu 10.03.2014 r.

(bezsporne, postanowienie (...) w O. z dnia 5.02.2014 r., znak (...) oraz wezwanie z dnia 5.02.2014 r., znak (...) wraz z dowodem doręczenia, protokół przesłuchania R. P. (1) w charakterze strony z dnia 11.02.2014 r., pismo z dnia 26.02.2014 r., znak (...),wraz z dowodem doręczenia, pełnomocnictwo dla doradcy podatkowego B. K. D. z dnia 7.03.2014 r., protokół sporządzony na okoliczność zapoznania się z aktami postępowania podatkowego w dniu 10.03.2014 r., decyzja (...) w O. z dnia 12.05.2014 r. znak (...), decyzja (...) w O. z dnia 04.12.2014r. znak (...), decyzja (...) w O. z dnia 30.04.2015r. znak: (...), decyzja (...) w O. z dnia 11.08.2014 r. znak: (...), decyzja (...)w O. z dnia 05.03.2015 r. znak: (...) – dołączone do pozwów)

Następnego dnia, 11 marca 2014 r., R. P. (1) darowała (akt notarialny rep. A nr (...)) swojemu wnukowi M. P. nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O. o pow. 0,3152 ha, złożoną z działek o numerach (...), objętą księgą wieczystą nr (...) wraz z naniesionymi budowlami (budynek rekreacyjny w stanie surowym na działce (...)), w wyniku czego dla darowanej nieruchomości utworzono nową księgę wieczystą nr (...). Wartość darowizny określono na kwotę 100 000 zł.

Na tej nieruchomości znajduje się dom, określony w treści aktu notarialnego jako rekreacyjny drewniany w stanie surowym. Zamieszkują w nim A. i I. P. (2) – rodzice małoletniego pozwanego M. P. – wraz z nim i 16-letnią córką I. P. (2).

Dom ten budowany był ze środków pochodzących od R. P. (1), przy osobistych nakładach A. P..

Również w dniu 11 marca 2014 r., na podstawie umowy dożywocia (akt notarialny rep. A Nr (...)), R. P. (1) przeniosła na rzecz syna G. P. (1) zabudowaną nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O. o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącą działkę (...), objętą księgą wieczystą nr (...).

W ramach umowy dożywocia G. P. (1) zobowiązał się względem matki do:

- przyjęcia jej jako domownika,

- zapewnienia wyżywienia, ubrania, mieszkania, opału i światła,
- odpowiedniej pomocy i pielęgnowania w chorobie,
- sprawienia pogrzebu odpowiadającego zwyczajom oraz opiekę nad grobem (k. 375v).

Wartość przedmiotu umowy strony ustaliły na kwotę 200 000 zł.

Udział w wysokości 1/2 w prawie własności tej nieruchomości pozwany następnie darował swojej żonie I. P. (1), na podstawie umowy z dnia 2 czerwca 2014 r., zawartej przed notariuszem T. Z. (rep.(...)).

(bezsporne, akt notarialny z dnia 11.03.2014 r. rep. (...), akt notarialny z dnia 2.06.2014 r. rep. (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), akt notarialny z dnia 11.03.2014 r. rep. (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...)- dołączone do pozwu)

Dwa tygodnie po pierwszej z wymienionych wyżej umów, 25 marca 2014 r., R. P. (1) darowała (akt notarialny rep. A nr (...)) synowi G. P. (1) nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O. o powierzchni 1,7965 ha, składającą się z działek (...), objętą księgą wieczystą nr (...), oraz udział wynoszący 11/68 części w niezabudowanej nieruchomości oznaczonej numerami działek: (...) o łącznej powierzchni 1,1955 ha, objętej księgą wieczystą nr (...).

Strony określiły wartość przedmiotu tej darowizny na kwotę 60 000 zł.

W dalszym biegu wydarzeń pozwany G. P. (1) sprzedał dwie spośród dziesięciu uzyskanych w ten sposób działek (nr (...)) – obecnie księgi wieczyste o nr (...) wraz z udziałami w nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...), uzyskując z tego tytułu kwotę 65 000 zł.

(bezsporne, akt notarialny z dnia 25.03.2014 r., rep. (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), akt notarialny z dnia 30.04.2014 r., rep. (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), akt notarialny z dnia 2.06.2014 r., (...), odpis zupełny księgi wieczystej nr (...) – dołączone do pozwu)

R. P. (1) aktualnie utrzymuje się z emerytury w kwocie 677,25 zł, z której dokonywane są potrącenia komornicze. Posiada udział 1/3 we własności nieruchomości o powierzchni 0,0146 ha (146 m²), położonej w miejscowości Ś. gmina O. (księga wieczysta nr (...)). Nieruchomość ta jest wolna jest od obciążeń, a według średnich cen użytków rolnych w II kwartale 2014 r., publikowanych przez GUS oraz przybliżonej wartości podobnych nieruchomości ulokowanych w tej samej miejscowości jej cena mogłaby mieścić się w przedziale 3 665 zł – 4 200 zł.

R. P. (1) mieszka w domu wybudowanym na nieruchomości, której własność przeniosła na pozwanego G. P. (1) w ramach objętej pozwem umowy dożywocia. Pokrywa częściowo koszty ogrzewania, wody, energii elektrycznej. Przeważnie sama pokrywa koszty niezbędnych zakupów; w zamian za gotowanie i pranie dysponuje pieniędzmi uzyskiwanymi przez syna P. P. ze sprzedaży należących do niego nieruchomości.

(niezaprzeczone, pismo z ZUS z dnia 4.03.2015 r., znak (...), pismo z ZUS z dnia 30.10.2014 r., znak (...), protokół o stanie majątkowym zobowiązanej z dnia 6.12.2014 r., odpis zupełny księgi wieczystej nr (...), wydruk ze strony internetowej (...) Ś. ceny gruntów wg GUS – dołączone do pozwu, zeznania św. R. P. (1) za adnot. k. 829)

Pozwany G. P. (1) dowiedział o toczącym się wobec dłużniczki postępowaniu podatkowym z chwilą, kiedy została wezwana do urzędu skarbowego. Jego żona oraz rodzice pozwanego M. P. dowiedzieli się o zaległościach podatkowych R. P. (1) po doręczeniu im pozwów.

Wcześniej dłużniczka w różny sposób pomagała materialnie i finansowo wszystkim dzieciom, których ma sześcioro. Polegało to na finansowaniu budowy domów, stawianych przeważnie na działkach dłużniczki, ale również pokrywaniu kosztów rozmaitych zakupów.

(zeznania św. I. A., J. P., D. M., R. P. za adnot. k. 827v-830, wyjaśnienia pozwanych za adnot. k. 830)

Sąd zważył, co następuje:

Stosownie do treści art. 527 § 1 i 2 Kodeksu cywilnego (k.c.), jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek niej dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności.

Za utrwalony należy przy tym uznać pogląd, że wspomniane przepisy znajdują zastosowanie w drodze analogii do ochrony wierzytelności publicznoprawnych – w tym wierzytelności podatkowych (tak m.in.: uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 85/02, OSNC 2003/10/129; wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2005 r., I CK 677/04, Pr. Bankowe 2005/9/10; wyrok Sądu Najwyższego z 27 lipca 2006 r., III CSK 57/06, LEX nr 195391; wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2010 r., II CSK 227/10, OSNC-ZD 2011/1/23; wyrok Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2011 r., II CSK 513/10, LEX nr 960505).

Nie ulega wątpliwości, że R. P. (1) jest dłużnikiem powoda z tytułu zobowiązań podatkowych i aktualnie jest niewypłacalna, albowiem nie ma majątku, który mogłaby przeznaczyć na spłatę powoda. Przed dokonaniem objętych pozwem czynności dysponowała prawem własności szeregu nieruchomości, których wartość – jak wskazują kwoty przyjęte w umowach oraz wynikające z późniejszej sprzedaży ich części przez pozwanego G. P. – pozwalałyby powodowi na skuteczną egzekucję jego wierzytelności. Oczywistym jest zatem, że wyzbywając się majątku w drodze objętych pozwem czynności dłużniczka stała się niewypłacalna, co w świetle treści art. 527 § 2 k.c. oznacza, że zostały one dokonane z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela. Bez znaczenia jest przy tym, że zbycie nieruchomości odbywało się etapami, albowiem każda z nich mogła posłużyć spłacie przynajmniej części wierzytelności wobec powoda, co z każdą kolejną czynnością stawało się coraz mniej prawdopodobne.

W kontekście twierdzeń pozwanych rozważyć należało, czy:

a) dokonując tych czynności dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela,

b) dokonując tych czynności pozwani wiedzieli lub przy zachowaniu należytej staranności mogli się dowiedzieć, że dłużniczka działa z taką świadomością, względnie, czy ich wiedza nie ma znaczenia dla możliwości uwzględnienia powództwa.

Przed przystąpieniem do rozważań w tym zakresie w pierwszym rzędzie należy jednak stwierdzić, że powoda - wbrew twierdzeniom pozwanych - nie można uznać za przyszłego wierzyciela w rozumieniu art. 530 k.c., w stosunku do którego czynności dłużniczki mogłyby zostać uznane za bezskuteczne wyłącznie wówczas, gdyby ustalić, że działała w zamiarze jego pokrzywdzenia.

W tej mierze należy wskazać, że zgodnie z art. 21 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 29.08.1997 r. - Ordynacja podatkowa (w brzmieniu obowiązującym w 2009 r., jak i obecnie) zobowiązanie podatkowe powstaje w dacie zaistnienia zdarzenia, z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie obowiązku zapłaty konkretnego podatku. Powyższe oznacza, że już w 2009 i 2010 r. po stronie R. P. (1) powstał obowiązek zapłaty podatku od dokonanych wówczas transakcji i uzyskanych dochodów. Na moment powstania zobowiązania podatkowego nie miał wpływu fakt, że decyzje w tym zakresie wydano później; miały one bowiem charakter wyłącznie deklaratoryjny.

Powyższe oznacza, że w dacie dokonywania czynności objętych pozwem R. P. (1) była już dłużniczką powoda z tytułu zaległości podatkowych, których ochrony dotyczy pozw.

Przechodząc do dalszych rozważań należy dostrzec, że wszystkie objęte pozwem czynności dłużniczki zostały dokonane w niedługim czasie od wszczęcia względem niej postępowania podatkowego (dotyczącego zobowiązań, których ochrony domaga się powód) i zawiadomienia o tym dłużniczki (co nastąpiło odpowiednio 5. i 7. lutego 2014 r.), zaś pierwsze z nich (dokonane 11.03.2014 r.) zaraz po tym, jak dłużniczka udzieliła pełnomocnictwa doradcy podatkowemu (7.03.2014 r.) i po tym, jak zapoznał się on z aktami postępowania (10.03.2014 r.).

Zbieżność czasowa tych zdarzeń wyklucza przyjęcie za wiarygodne zeznań dłużniczki R. P., że postanowiła tylko zrealizować wcześniejsze zamierzenia dotyczące przepisania nieruchomości na dzieci i nie miała świadomości, że wyzbywając się niemal całego majątku mogącego posłużyć spłacie zaległości podatkowych, które mogły zostać stwierdzone w postępowaniu organów skarbowych, stanie się niewypłacalna. Oceny tej nie zmienia wskazywana przez dłużniczkę konieczność wcześniejszego uzyskania dokumentów dotyczących nieruchomości i niezbędnych do zawarcia umów z pozwanymi. Daty wypisów z ewidencji gruntów (pochodzące m.in. z 5.03.2014 r.), przy uwzględnieniu podawanego przez dłużniczką czasu niezbędnego na ich pozyskanie (kilku dni), wskazują, że przygotowania do przekazania nieruchomości wszczęła po zawiadomieniu jej o wszczęciu postępowania podatkowego (w lutym 2014 r.). Trudno również uznać za wiarygodne twierdzenie dłużniczki, że motywem jej działania było zaostrzenie się choroby płuc, skoro – według jej zeznań – nastąpiło to dopiero przed świętami Bożego Narodzenia 2014 r., a zatem już po dokonaniu zaskarżonych czynności.

W konsekwencji można przyjąć, że okoliczności towarzyszące zawieraniu objętych pozwem czynności wskazują, że dłużniczka co najmniej mogła i powinna przewidywać, że wyzbywając się majątku uniemożliwi spłatę ewentualnych zaległości podatkowych, co do obowiązku zapłaty których mogła powziąć wiedzę, zwłaszcza po konsultacjach z doradcą podatkowym.

W odniesieniu do wiedzy pozwanych o działaniu dłużniczki z pokrzywdzeniem wierzycieli, ponieważ wymogi w tym zakresie są różne w zależności od charakteru czynności, której dotyczy powództwo z art. 527 k.c., zaś następne przepisy tego kodeksu ustanawiają różne domniemania zależne od stosunków łączących osoby trzecie z dłużnikiem, rozważania w tym zakresie zostaną poczynione oddzielnie w stosunku do każdej z czynności objętych pozwem, łącznie z odniesieniem się do poszczególnych twierdzeń podnoszonych przez pozwanych i dotyczących ich konkretnie.

I.

Umowa darowizny nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O. o pow. 0,3152 ha, złożonej z działek o numerach (...), objętej księgą wieczystą nr (...) wraz z naniesionymi budowlami (obecnie księga wieczysta nr (...)) z dnia 11 marca 2014 r. zawarta przez dłużniczkę z małoletnim wnukiem M. P.

Zgodnie z art. 528 k.c., jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Umowa darowizny z samej istoty jest umową, na podstawie której darczyńca dokonuje bezpłatnego przysporzenia na rzecz obdarowanego. Umowa z dnia 11 marca 2014 r. była umową darowizny, a na jej podstawie wnuk dłużniczki (osoba trzecia w rozumieniu art. 527 k.c.) uzyskał bezpłatnie własność nieruchomości. Stan jego wiedzy lub świadomości dotyczącej działania dłużniczki z pokrzywdzeniem powoda, podobnie jak stan tej wiedzy lub świadomości po stronie występujących w jego imieniu rodziców, nie ma zatem znaczenia dla spełnienia przesłanek uznania tej czynności za bezskuteczną.

Oznacza to, że do uznania wspomnianej czynności za bezskuteczną względem powoda wystarczające było ustalenie, że dłużniczka w jej wyniku stała się niewypłacalna w sposób uniemożliwiający spłatę zadłużenia, czego miała lub powinna mieć świadomość. Okoliczności te wykazano we wcześniejszych rozważaniach, co czyni zbędnym ich powtarzanie, a co prowadzi do konieczności uwzględnienia powództwa w omawianym zakresie.

Nie można przy tym podzielić zarzutu co do niezgodności żądania powoda z zasadami współżycia społecznego i działania z nadużyciem przysługującego mu prawa w rozumieniu art. 5 k.c.

Nadużyciem prawa podmiotowego jest zachowanie rażące, nieakceptowane i pozostające w sprzeczności z normami moralnymi godnymi ochrony i przestrzegania w stosunkach społecznych. Stosowanie art. 5 k.c. ma na celu „zapobieganie stosowaniu prawa w sposób, który prowadzi do wywarcia skutków niemoralnych albo rozmiągających się zasadniczo z założeniem jego ustanowienia.” (por. wyrok SA w Białymstoku z dnia 17.10.2013 r., I ACa 413/13 i przywołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo).

Celem działania powoda jest zaspokojenie przysługujących mu i stwierdzonych we właściwym postępowaniu wierzytelności. Jest to dążenie co do zasady zgodne z prawem i zasadami współżycia społecznego. Nie zmienia tego okoliczność, że małoletni pozwany wraz z rodzicami mieszka na darowanej nieruchomości, a dom tam postawiony był budowany z czynnym udziałem jego rodziców. Zgodnie z twierdzeniami rodziców małoletniego i zeznaniami świadków budowa ta odbywała się bowiem za środki dłużniczki; tym bardziej zasadne byłoby zatem oczekiwanie, że taki majątek, uzyskany bezpłatnie, posłuży spłacie należności, których dłużniczka nie regulowała w przewidzianym prawem terminie. Przyjęcie poglądu przeciwnego i oddalenie żądania powoda prowadziłyby natomiast do sytuacji, w której premiowane i tolerowane byłoby zachowanie polegające na nieopłaceniu należnego podatku tylko z tego względu, że nierzetelny podatnik wyzbył się bezpłatnie całego majątku na korzyść osób najbliższych. To zaś mogłoby wbrew zasadom współżycia społecznego zachęcać do dokonywania tego typu czynności przez innych dłużników w celu unikania opodatkowania, co każdorazowo odbywałoby się kosztem społecznym, czyli z niekorzyścią dla podatników, którzy terminowo i rzetelnie regulują swoje zobowiązania.

II.

Umowa dożywocia z dnia 11 marca 2014 r. zawarta przez dłużniczkę z synem G. P. (1) i przenosząca na jego rzecz zabudowaną nieruchomość położoną we wsi Ś., gmina O. o powierzchni 0,4110 ha, stanowiącą działkę (...), objętą księgą wieczystą nr (...)

W odniesieniu do tej umowy pozwany podnosił, że była umową odpłatną, a w związku z tym dla uznania jej bezskuteczności konieczne byłoby ustalenie, że wiedział lub przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, że dłużniczka działa ze świadomością pokrzywdzenia powoda.

Nie ulega wątpliwości, że co do zasady umowa dożywocia ma charakter odpłatny, a odpłatnością za przeniesienie własności nieruchomości jest zobowiązanie się nabywcy do określonych i dożywczych świadczeń na rzecz zbywcy nieruchomości. Oceniając nieodpłatność czynności na gruncie przepisów art. 527 i nast. k.c. Sąd Najwyższy wskazał jednak, że pojęcie to winno być rozumiane szeroko, a dla zachowania cechy odpłatności świadczeniu dłużnika powinno odpowiadać ekwiwalentne świadczenie osoby trzeciej, spełniane kosztem jej majątku; niewystarczające jest zatem świadczenie niewspółmierne do uzyskanego od dłużnika, ani takie, które w istocie spełniane jest np. z substancji nabywanego od dłużnika majątku (zob. wyrok SN z 14.11.2016, II CSK 206/12 oraz powołany w jego uzasadnieniu wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2011 r., IV CSK 624/10, niepubl.).

W sprawie niniejszej zobowiązania, jakie przyjął na siebie pozwany G. P. (1) względem dłużniczki ograniczały się do:

- przyjęcia jej jako domownika,
- zapewnienia wyżywienia, ubrania, mieszkania, opału i światła,
- odpowiedniej pomocy i pielęgnowania w chorobie,
- sprawienia pogrzebu odpowiadającego zwyczajom oraz opiekę nad grobem (k. 375v).

Jak wynika z bezspornych i potwierdzonych przez pozwanych zeznań R. P. (1) umowa ta wykonywana jest w ten sposób, że dłużniczka mieszka na nieruchomości darowanej pozwanemu, sama ponosi znaczną część związanych z

tym kosztów, jak również ponosi swoje koszty utrzymania, w czym pozwany jej tylko pomaga. Realizacja świadczeń z dożywocia na jej rzecz odbywa się zatem w istocie kosztem majątku nabytego przez pozwanego, który nie musi ponosić w związku z tym ciężarów znacząco większych niż przed uzyskaniem nieruchomości, a w znacznej części mających charakter świadczeń alimentacyjnych. W takim stanie rzeczy, w ocenie Sądu umowa dożywocia objęta pozwem miała charakter nieodpłatny w rozumieniu przepisów art. 527 i nast. k.c., albowiem świadczenia otrzymywane przez dłużniczkę od pozwanego nie są współmierne do przysporzenia, jakie sama uczyniła na jego rzecz.

W konsekwencji nieodpłatnego charakteru tej umowy, zgodnie z art. 528 k.c., bez znaczenia dla możliwości jej uznania za bezskuteczną pozostawała wiedza pozwanego odnośnie do działania dłużniczki przy jej zawieraniu z pokrzywdzeniem powoda. Ponownie zaznaczyć trzeba, że wystarczające dla uznania jej bezskuteczności było ustalenie, że dłużniczka w wyniku tejże czynności stała się niewypłacalna w sposób uniemożliwiający spłatę całego zadłużenia, czego miała świadomość, a co wykazano we wcześniejszych rozważaniach.

Gdyby nawet przyjąć, że umowa dożywocia zawarta przez dłużniczkę z synem miała charakter odpłatny w rozumieniu przepisów art. 527 i nast. k.c., należy wskazać, że zgodnie z art. 527 § 3 k.c., jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwany G. P. (1) utrzymywał dobre relacje z dłużniczką i jeszcze przed zawarciem umowy wiedział o toczącym się postępowaniu podatkowym oraz o tym, czego dotyczy, gdyż mówiła mu o tym sama dłużniczka (por. zeznania R. P. i wyjaśnienia G. P. – za adnot. k. 829-830). Wydaje się zatem dość oczywistym, że skoro sam miał zaległości podatkowe, przy zachowaniu minimum staranności mógł powziąć bliższą wiedzę o naturze zobowiązań, jakie ciążyą na dłużniczce i spodziewać się, że gdy pozbędzie się ona całego majątku, a nawet jego pewnej części, spłata tych długów z pozostałego jej majątku stanie się niemożliwa lub nader utrudniona. W tym kontekście bez znaczenia pozostaje okoliczność, że z pozyskanego od dłużniczki majątku pozwany może spłacać swoje zaległości podatkowe, gdyż w żaden sposób nie wpływa na ocenę możliwości powzięcia przez pozwanego wiedzy o charakterze i możliwych skutkach działań dłużniczki.

Z tych przyczyn również tę czynność pozwanego z dłużniczką należało uznać za bezskuteczną względem powoda.

III.

Umowa darowizny z dnia 2 czerwca 2014 r. zawarta przez pozwanego G. P. (1) i przenosząca na jego żonę I. P. (1) udział w wysokości 1/2 w prawie własności nieruchomości wskazanej w pkt II powyżej

W odniesieniu do tej czynności zauważyć trzeba, że dokonała jej osoba trzecia względem powoda (G. P. (1)), rozporządzając korzyścią uzyskaną od dłużniczki (R. P. (1)) na rzecz dalszej osoby – żony I. P. (1). W tej sytuacji zastosowanie powinien znaleźć przepis art. 531 § 2 k.c., zgodnie z którym warunkiem uznania takiej czynności za bezskuteczną względem powoda było ustalenie, że I. P. (1) wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo jeżeli rozporządzenie na jej rzecz było nieodpłatne.

Jak wskazano wyżej pozwana I. P. (1) uzyskała udział w prawie własności nieruchomości w drodze darowizny. Umowa darowizny zawsze ma charakter nieodpłatny. Nie zmienia tego okoliczność, że pozwana nabyła w ten sposób udział w nieruchomości obciążonej prawem dożywocia. Nabyła bowiem konkretne prawo majątkowe, nie dokonując w zamian żadnego przysporzenia na rzecz zbywającego udział męża, zaś jej odpowiedzialność względem dłużniczki za świadczenia z tytułu dożywocia ma swoją podstawę nie w umowie zawartej z mężem, lecz w przepisach regulujących umowę dożywocia. Nie sposób zatem przyjąć, że jej zobowiązanie względem dłużniczki z tytułu dożywocia, stanowi ekwiwalent za przysporzenie otrzymane od męża w ramach darowizny. Dostrzec przy tym trzeba, że gdyby to świadczenie uznać za ekwiwalent darowanego jej udziału, względnie element odpłaty za tę darowiznę, umowy zawartej przez małżonków nie można byłoby uznać za darowiznę (z wszelkimi tego konsekwencjami np. podatkowymi). Tego zaś, że małżonkowie zawarli umowę darowizny nie kwestionowała żadna ze stron.

Ponieważ umowa darowizny z 2 czerwca 2014 r. miała charakter nieodpłatny, w świetle art. 531 § 2 k.c. wiedza i świadomość pozwanej I. P. co do działania dłużniczki z pokrzywdzeniem wierzycieli, nie miały znaczenia dla

możliwości uznania tej umowy za bezskuteczną. Warunkiem było natomiast uznanie za bezskuteczną zawartej wcześniej umowy jej męża z dłużniczką, co zostało wykazane w pkt II powyżej.

IV.

Umowa darowizny z dnia 25 marca 2014 r. zawarta przez dłużniczkę z synem G. P. (1) dotycząca nieruchomości położonej we wsi Ś., gmina O. o powierzchni 1,7965 ha, składającej się z działek (...), objętą księgą wieczystą nr (...), oraz udziału wynoszącego 11/68 części w niezabudowanej nieruchomości oznaczonej numerami działek: (...) o łącznej powierzchni 1,1955 ha, objętej księgą wieczystą nr (...).

Powyższe uwagi dotyczące nieodpłatnego charakteru umowy darowizny i braku znaczenia wiedzy lub świadomości obdarowanego co do motywów działania darczyńcy, będącego dłużnikiem, który wskutek darowizny staje się niewypłacalny, zachowują w pełni aktualność w stosunku do umowy, jaką pozwany G. P. (1) zawarł z dłużniczką powoda w dniu 25 marca 2014 r. Również zatem w tym przypadku zostały spełnione przesłanki do uznania tej umowy za bezskuteczne względem powoda.

Powtórzyć wypada, że bez znaczenia jest przy tym, że z tak uzyskanego majątku pozwany uzyskał korzyści, które posłużyły spłacie jego własnych zaległości podatkowych (ze sprzedaży części darowanych mu działek). Potwierdza to natomiast, że przekazane nieruchomości stanowią realną wartość, a pozbywając się ich bezpłatnie dłużnicza utraciła realną możliwość zaspokojenia należności powoda, czyli działała z jego pokrzywdzeniem.

Reasumując powyższe ustalenia i rozważania, w ocenie Sądu wszystkie czynności objęte połączonymi w ramach niniejszej sprawy pozwami, spełniały przesłanki do uznania ich za bezskuteczne względem powoda.

Z tej przyczyny żądania pozwów uwzględniono w całości – jak w pkt I sentencji wyroku.

Mimo uwzględnienia powództwa, na podstawie art. 102 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) i art. 113 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, odstąpiono od obciążania pozwanych kosztami procesu i kosztami sądowymi. Sąd miał na uwadze trudną sytuację materialną pozwanych, którzy poza nieruchomościami otrzymanymi od dłużniczki w zasadzie nie dysponują innym znaczniejszym majątkiem (poza mieszkaniem I. P.), ani znaczniejszymi dochodami (por. wyjaśnienia pozwanych za adnot. k. 830), a nadto okoliczność, że większość z nich o zadłużeniu R. P. (1) dowiedziała się już po dokonaniu objętych pozwem czynności.